

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНИХ І ВІТЧИЗНЯНИХ ПОЛІТИЧНИХ УЧЕНЬ

УДК 342

Руслан Бичай

ПОНЯТТЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Досліджується поняття «внутрішньо переміщена особа». Простежується тенева даного поняття в офіційних документах міжнародних організації та національному законодавстві України. Розглядаються відмінності категорій «внутрішньо переміщена особа», «мігрант», «біженець», «вимушений переселенець».

Ключові слова : внутрішньо переміщені особа, мігрант, біженець, вимушений переселенець.

Поява внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в українському суспільстві в 2014 р. зумовила потребу в дослідженні даного явища. Для України питання ВПО стало новим, адже за часів незалежності держава не стикалася з вимушеним переселенням населення в межах своїх кордонів внаслідок анексії частини території та військових дій. Проте дане явище не є новим для деяких зарубіжних країн, досвід яких необхідно враховувати для вирішення проблем переселенців.

В галузі міжнародного права проблематиці ВПО присвятили свої праці такі зарубіжні дослідники: С. Беау, Н. Ван Хієр, Ф. Денг, С. Кастл, Р. Кохен, В. Кьолін, Е. Муні, Б. Старк. Питання ВПО є новим для сучасної української науки, проте окремі аспекти інтеграції ВПО в приймаючі громади, проблеми забезпечення статусу ВПО аналізуються в публікаціях таких дослідників: О. М. Балакірева, І. О. Беззуб, Г. В. Виноградова, С. М. Дерев'янка, Т. Доронюк, Ж. Ю. Засць., І. Г. Козинець, К. О. Крахмальова, О. А. Малиновська, С. О. Мосьондз, В. І. Надрага, А. Солодько.

Метою статті є визначення поняття «внутрішньо переміщена особа» та компаративний аналіз даного поняття з іншими категоріями, що часто використовуються для позначення одного явища.

Термін «внутрішньо переміщені особи» є відносно новим для наук, які займаються його вивченням: юридичної науки, політології тощо. Як явище в історії ВПО не є новим., їх характеризують як суб'єктів міжнародного права в контексті міграційних процесів. В українське законодавство цей термін введений відносно недавно, а саме з початком анексії Російською Федерацією півострова Крим та військових дій на сході України. Для позначення одного й того самого явища часто вживають різні поняття, такі як «мігрант», «біженець», «переселенець». Якщо процес переміщення населення відбувається всередині країни, то з відповідних причин додаються ще прикметники «внутрішній», «вимушений». Також часто, досліджуючи дану категорію, спостерігаємо ситуацію ототожнення та підміни таких понять. Тому необхідно з'ясувати їх значення, відмінності та подібності один від одного.

Аналізуючи термінологію в сфері міграційних процесів доцільно почати з широкого визначення поняття «мігрант». Чіткого або загальноприйнятого визначення терміну не існує. Термін вживається не тільки в аспекті виїзду в іншу країну на постійне місце проживання, а також у більш широкому значенні термінів «іммігрант» або «емігрант» та відноситься до особи, яка виїжджає з однієї країни і прибуває для проживання в іншу. Рішення щодо міграції приймається самостійно особою відповідно його/її особистих мотивів та без втручання зовнішніх примусових факторів.

Застосовується до окремих осіб, або членів сімей, що переїжджають до країни або регіону з метою покращення їх матеріальних або соціальних умов проживання та поліпшення перспектив для себе та членів сім'ї [5].

Визначення міграції населення в межах кордонів однієї держави зустрічаємо в першу чергу в міжнародному праві, де осіб, які змушені з певних причин покинути своє постійне місце проживання визначають «Internally displaced persons (people) (IDP)», такий термін використовується у міжнародних договорах, звітах міжнародних організації тощо [7].

Зі сторінок історії відомо, що процес вимушеного переміщення людей, зокрема вимушеної міграції в межах кордонів окремої держави є досить «старим». Ґрунтовно його почали вивчати в середині ХХ ст. під час та після завершення Другої світової війни. Відомий російсько-американський дослідник демографічних процесів цього періоду Є. М. Кулішер ввів в науковий обіг термін «displaced persons» (англ. «переміщені особи») в своїй праці «Переміщення населення в Європі» (1943 р.), використав його щодо осіб, які змушені були змінити своє довоєнне місце проживання в результаті військових дій. Згодом цей термін ліг в основу поняття «біженець», закріпленого в Уставі Управління верховного комісара ООН у справі біженців (УВКБ ООН) [11, с. 187].

Також це поняття стало фундаментом термінології, яку використовують міжнародні організації, національні держави в своїх офіційних документах, законодавстві, міжнародних угодах тощо. 28 липня 1951 р. в Женеві була ухвалена Конвенція про статус біженців – міжнародний договір, підписаний на конференції поважних представників, скликаній відповідно до резолюції Генеральної асамблеї ООН від 14 грудня 1950 року. Конвенція дає визначення поняття «біженець» та встановлює загальні підстави, на яких надається статус біженця [10].

Насамперед нас цікавить різноманітність термінології в контексті ситуації, яка склалася на території України, проте перш ніж почати досліджувати дані питання варто звернути увагу на історичний, міжнародний контексти.

Для розуміння вище зазначених категорій слід трактувати процес міграції як один з видів руху населення. Англійський вчений Е. Равенштейн у своїй праці «Закони міграції» (1885 р.) вперше застосував поняття «міграція», визначив його «як постійну чи тимчасову зміну місця проживання» [1, с. 42]. Міграцію первісно тлумачили як процес. Проте зараз науковці не дійшли єдності в думках, що саме являє собою міграція (від лат. *migration* – пересування, переселення) і яким часовим, територіальним критеріям повинен відповідати рух індивідів. При цьому варто наголосити, що «мігрант» є ширшим поняттям ніж «біженець».

До початку 90-х рр. ХХ ст. поняття «мігрант», «біженець», «переселенець» досліджувалися переважно поза контекстом держави в рамках трансдержавних, трансконтинентальних міграційних процесів. В кінці ХХ ст. дослідники звернули увагу на такі процеси в межах кордонів окремих держав. На цьому етапі до вище зазначених понять почали добавляти ще одне слово – «внутрішній». Саме за його допомогою вчені окреслили контекст, територію даного процесу. Тривалий час виходу цієї проблеми на міжнародний рівень заважало традиційне уявлення про державний суверенітет, адже особи, переміщені всередині країни, зазвичай є громадянами цієї держави, а отже, перебувають під її юрисдикцією. Вважалося, що самі уряди держав мали виключне право вирішувати питання та проблеми, пов'язані зі станом цієї категорії громадян.

У 90-х рр. минулого сторіччя, після завершення ери Холодної Війни та розпаду Радянського Союзу, у зв'язку з різким пришвидшенням інтенсивності й масштабів переміщення, ця проблема привернула увагу Організації Об'єднаних Націй. Так, у

1992 р., коли Комісія ООН з прав людини вперше звернулася до цього питання, вона підрахувала, що кількість ВПО у світі перевищувала 24 млн. осіб. Складність полягала в тому, що на той момент ще не було розроблено критеріїв, на підставі яких осіб можна було віднести до переселенців, їх обліком та захистом не опікувалась жодна міжнародна інституція, тому їх справжню кількість могли приховувати від міжнародної спільноти. Тож у цій галузі була як нормативна, так і управлінська прогалина. Уперше цю проблему висвітлили Всесвітній консультативний комітет друзів (організація квакерів), Група у справах політики щодо біженців та Всесвітня рада церков у спільній програмі в 1990 р., яка мала на меті мобілізувати підтримку як для призначення представника ООН в справах переселенців, так і для розроблення єдиних стандартів щодо цієї групи осіб [12, с. 3] [8].

На той момент існувало декілька факторів, які змусили міжнародне співтовариство звернути увагу на необхідність захисту ВПО. По-перше, їх чисельність почала перевищувати чисельність біженців, що було спричинено закриттям кордонів та запровадженням більш жорсткої політики прийняття біженців державами, з огляду на те, що вони були дестабілізуючим фактором і потребували значних додаткових витрат з держбюджетів на своє утримання. По-друге, такі країни, як Ангола, Афганістан, Мозамбік, Сомалі, Судан, Югославія, стали осередками гуманітарної кризи, яку уряди цих держав самостійно подолати були не в змозі. Рушійною силою тут стало широке висвітлення цих питань мас-медіа. У 1991 р. саме завдяки висвітленню трагедії іракських курдів засобами масової інформації ця проблема привернула увагу міжнародної спільноти [9, с. 7-8].

Перед міжнародним співтовариством постало питання наявності чітко визначеної правової дефініції «внутрішньо переміщена особа», необхідної для якісного компіювання даних щодо таких осіб, формування законів та політики, спрямованої на надання їм раціональної допомоги. Саме тому конструювання цього визначення було ключовим завданням, поставленим перед Представником Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй з питань внутрішньо переміщених осіб, яким на прохання Комісії з прав людини Генеральний секретар призначив у 1992 р. доктора Франсіса М. Денга, колишнього міністра закордонних справ Судану. Адже досі серед правників та громадських діячів не має консенсусу не лише стосовно визначення критеріїв, яким повинні відповідати переселенці, а й щодо необхідності надання їм особливого правового статусу та міжнародної підтримки загалом [8, с. 17].

Стрижневою ознакою поняття «внутрішньо переміщена особа» є недобровільне переміщення індивідів в межах кордонів однієї держави. Саме поняття є частиною більш широкого терміну «біженець», визначення якого еволюціонувало. Так, наприклад, термін використаний в таких регіональних документах: Конвенція африканської єдності (1969 р.), яка регулює специфічні аспекти біженців в Африці; Латиноамериканська Картахенська декларація (1984 р.) [8, с. 18].

Також визначення терміну «біженець» надано у Конвенції ООН про статус біженців 1951 р. Згідно цих документів біженці – це категорія осіб, які змушені залишити своє звичайне місце проживання з огляду на «зовнішню агресію, окупацію, іноземне панування чи події, які серйозно порушили громадський порядок». Більше того, підготовлене визначення пішло навіть далі, воно включило такі причини міграції, як екологічні та антропогенні лиха. Економічні мігранти не були включені до цього поняття, тому що фактор «примусу» не мав такого прямого та очевидного зв'язку зі зміною місця проживання [10].

Поняття «біженці» правомірно застосовувати тільки до тих громадян України, які покинули територію держави і офіційно попросили притулку в інших державах.

Попри те, поняття «біженець» у політичному дискурсі та повсякденному спілкуванні переважно використовують до тих громадян України, які змушені виїхати з українського півострова Крим та територій, де проводиться АТО (ООС), до інших регіонів держави. Оскільки війна в Україні не оголошена, з правової точки зору таких осіб правильніше визначати як «вимушених переселенців» або ж «внутрішньо переміщених осіб». Таке означення підкреслює мотиви їх переміщення – люди вимушені залишати свої домівки, щоб зберегти власне життя та життя близьких, щоб уникнути насилля та переслідування за свої політичні переконання [2].

Якщо визначення термів «мігрант», «біженець», «переселенець» подавалося в документах міжнародних організацій ще з початку ХХ ст., то поняття «внутрішньо переміщена особа» остаточно було закріплене та подане УВКБ ООН в Керівних принципах з питання внутрішнього переміщення 1998 р., які були розроблені групою незалежних експертів з різних країн світу під керівництвом Представника Генерального секретаря ООН з питань ВПО Френсіса М. Денга [8, с. 17].

Згідно нормативного положення цього документа «внутрішньо переміщеними особами вважаються особи або групи осіб, які були змушені покинути свої будинки або місця постійного проживання, зокрема в результаті або з метою уникнення наслідків збройного конфлікту, ситуації загального насильства, порушень прав людини, стихійних або антропогенних лих і які не перетнули міжнародно визнаний державний кордон» [3].

Якщо використовувати таке визначення для ситуації, що відбувається в Україні, то варто зауважити, що українська сторона та міжнародне співтовариство не визнають так званий «Референдум про статус Криму», входження півострова Крим до складу Російської Федерації. В українському законодавстві Кримський півострів є «тимчасово окупованими територіями». Тобто переселенці з цієї території в адміністративно-територіальних рамках України вважаються ВПО. Відповідно вимушені переселенці з українських територій (в тому числі і з «тимчасово окупованих територій») для інших держав є біженцями.

Зіставляючи визначення ВПО Керівних принципів з питань внутрішнього переміщення з ситуацією, що відбувається з 2014 року на території України, можна виділити причини вимушеного внутрішнього переміщення осіб, а саме: «в результаті або з метою уникнення наслідків збройного конфлікту» в окремих районах Донецької та Луганської областей; «порушень прав людини» на сході України та на території Кримського півострова, який Російська Федерація офіційно визнає своєю територією, що засуджує світове співтовариство [6].

Проте не варто обмежувати тільки такими положеннями причини зміни місця проживання вище зазначеної категорії осіб. Причинами внутрішнього переселення можуть бути природні лиха, аварії, проекти розвитку. Саме такий підхід запропонували учені Оксфордського університету ще в 2005 р., акцентуючи увагу до різних причин переселення, і саме тому рекомендували відносити до ВПО суб'єктів, що змінюють місце проживання внаслідок застосування до них насильства. Фактично ж екологічні мігранти, які не перетинають кордонів своєї країни, також є ВПО. Уперше така міграція привернула увагу широкого кола держав та правозахисників у 2004 р., коли Індія, Індонезія, Таїланд і деякі інші країни постраждали від цунамі в Індійському океані, яке завдало значної шкоди їх інфраструктурі. Іншим прикладом можуть бути Сполучені Штати, які періодично страждають від катаклізмів. Так, у серпні 2005 р. від урагану «Катріна» постраждали одразу декілька штатів на північному узбережжі США, у листопаді 2012 р. суттєвих втрат було завдано ураганом «Сенді», а в грудні 2015 р. – сніжними буревіями та торнадо. Кожна з подібних екологічних катастроф здатна

провокувати тимчасове переселення громадян у межах цієї країни. Такі міграції також мають недобровільний характер. Синонімічним поняттям до таких ВПО в такому разі є категорія «кліматично евакуйовані» – тимчасово переселених у межах однієї країни осіб, що постраждали чи могли постраждати від катаклізму. Доречно згадати, що хоча поняття «внутрішньо переміщені особи» й не було відоме до останнього часу в українському законодавстві, однак ще після Чорнобильської катастрофи 26 квітня 1986 р. не менше ніж 150 тис. громадян України були змушені залишити свої помешкання, їх було відселено до безпечних місць, надано житло та інша необхідна їм допомога. З огляду на це певна практика надання допомоги саме екологічним мігрантам була знайома нашій країні ще за часів перебування в складі Радянського Союзу [8, с. 21-22].

Варто зазначити, що положення Керівних принципів з питань внутрішнього переміщення (в т. ч. визначення самого терміну) не носить нормативно-правового характеру для окремих держав та не закріплюють за собою непорушного статусу. Вони мають описовий характер та створені з метою витлумачити, кого можна вважати ВПО. Керівні принципи не є обов'язковими для країн, проте країни можуть до них звертатися та будувати на їх основі власне національне законодавство. Також їх використовують міжнародні правові організації, які адаптують принципи та поняття до конкретних цілей інституції. Так, Міжнародний комітет Червоного Хреста, який має повноваження для захисту жертв міжнародних і внутрішніх збройних конфліктів, може сфокусувати увагу виключно на особах, що переселяються з відповідних обставин, а Управління Верховного комісара ООН у справах біженців – на ВПО, які постраждали внаслідок конфліктів чи переслідувань. Попри це, вищезазначені організації дотримуються тлумачення, наданого в Керівних принципах, однак концентрують свою увагу саме на тих переселеннях, які відповідають спрямованості їх діяльності. Цей факт підкреслює необхідність сприйняття єдиного визначення для ВПО, яке б охоплювало всі можливі аспекти такої вимушеної міграції та надавало змогу правозахисникам урахувати можливість існування різних категорій мігрантів, які потребують особливої уваги [4].

Переходячи до українського національного законодавства зазначимо, що законодавець ототожнює поняття «внутрішньо переміщена особа» і «вимушений переселенець». Так, наприклад, у ч. 1 ст. 15 визначено, що «фінансове забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб за рахунок бюджетних коштів здійснюється відповідно до бюджетного законодавства. Заходи щодо забезпечення прийому, проїзду, розміщення та облаштування вимушених переселенців є видатковими зобов'язаннями України та органів місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції щодо забезпечення соціальних прав і гарантій громадян України» [6].

Визначення терміну «внутрішньо переміщена особа» міститься в нормативно-правових документах України, зокрема в прийнятому 20 жовтня 2014 р. Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»: «Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [6].

Крім визначення самого поняття в законодавстві описано ряд критеріїв, етапи адміністративної процедури набуття статусу ВПО. Тому можна виокремити основні ознаки ВПО:

1. громадянство України. Крім того, від 24 грудня 2015 р., з набранням чинності Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій

дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 921-VIII, право на отримання цього статусу також закріплено за іноземцями та особами без громадянства. Ще в першому проєкті цього закону депутатом Ю. Р. Мірошніченком було запропоновано термін «ВПО», що охоплював іноземців та осіб без громадянства, які б на законних підставах проживали на відповідних територіях.

2. постійне проживання на території, яка постраждала від факторів, які перелічені у визначенні.

3. полишення місця попереднього проживання. Адресою покинутого місця проживання внутрішньо переміщеної особи, згідно з ч. 2 ст. 1 Закону, визнається адреса місця проживання особи на момент виникнення обставин, зазначених у ч. 1 цієї статті.

4. залишення місця проживання в результаті застосування насильства (застосування щодо неї протиправного впливу, при якому особа цілком позбавлена можливості керувати своїми діями) чи вимушено (наявність обставин, які спонукали особу покинути попереднє місце проживання). Цей фактор є одним із провідних, оскільки відрізняє ВПО від тих осіб, що переселяються за своєю власною волею. На практиці виникає питання: чи можна відносити до переселенців осіб, які залишили території свого проживання в час, коли вони ще були під контролем Уряду України, наприклад, у перші дні штурму міста Дебальцеве.

5. наявність мети при залишенні попереднього місця проживання – уникнути негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру або потенційна можливість (ризик) їх виникнення [6].

Підсумовуючи, можемо сказати, що визначення основних термінів є вихідним у дослідженні даної проблематики. Генеза поняття «внутрішньо переміщені особи» сягає середини ХХ ст. та закріплена в ряді міжнародних документів. Явище вимушеного переселення в межах українських кордонів законодавець окреслює категоріями «внутрішньо переміщена особа», «вимушений переселенець». В політичному дискурсі та повсякденному житті помилково вживаються терміни «мігрант», «біженець». Дані категорії доцільніше вживати щодо осіб, які в процесі міграції, переселення перетинають державні кордони.

1. Бреттелл К. Б. Холлифілд Д. Ф. Теория миграций. Методология и методы изучения миграционных процессов: междисциплинарное учебное пособие / под ред. Ж. Зайончковской, И. Молодиковой, В. Мукомеля. Москва: Центр миграционных исследований, 2007. С. 33–70.

2. Дерев'янка С. М. Внутрішньо переміщені особи: проблеми політичної соціалізації в Галичині. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2017. Вип.1 (87). С. 199–216.

3. Керівні принципи Організації Об'єднаних Націй щодо внутрішнього переміщення. URL: <http://www.unhcr.org/protection/idps/43ce1cff2/guiding-principles-internal-displacement.html> (дата звернення: 12.11.2019).

4. Малиновська О. А. Міграційна криза в Європі: пошуки шляхів розв'язання та наслідки для України. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migrasia-c1f03.pdf> (дата звернення 12.11.2019).

5. Міжнародна термінологія у сфері міграції: українсько-англійський тлумачний словник. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_migration_glossary_color_block_press.pdf (дата звернення: 12.11.2019).

6. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р., № 1706-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 12.11.2019).

7. Удовика Л. Г. Фесенко О. А. Питання нормативного закріплення та гарантування прав внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Práva a slobody človeka a občana: mechanizmus ich implementácie a ochrany rôznych oblastiach práva* (19–20 septembra 2014 r.). Bratislava : Paneurópska vysoká škola : Fakulta práva. С. 112–115.
8. Фесенко О. А. Адміністративно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні: дис. ... к-та юр. наук : 12.00.07 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2016. 256 с.
9. Cohen R., Deng F. M. *Masses in Flight: The Global Crisis of Internal Displacement*. Washington : The Brookings Institution, 1998. 436 p.
10. Convention and protocol relating of the status refugees. URL: <https://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b66c2aa10.pdf> (date of reference: 21.11.2018).
11. Jaffe A. J. Notes on the Population Theory of Eugene M. Kulischer. *The Milbank Memorial Fund Quarterly*. 1962. Vol. 40. № 2. P. 187-206.
12. Kälín W. Internally displaced persons: Note by the Secretary-General. UN. Doc A/50/558. 20 October 1995. 33 p.

REFERENCES

1. Brettell, K. B. Hollifield, D. F. (2007) *Teoriya migratsiy. Metodologiya i metody izucheniya migratsionnykh protsessov: mezhdistsiplinarnoe uchebnoe posobie* (Theory of Migration. Methodology and methods for studying migration processes)/ pod red. Zh. Zayonchkovskoy, I. Molodikovoy, V. Mukomelya. Moskva: Tsentr migratsionnykh issledovaniy. S. 33–70. [in Russian]
2. Derevianko, S. M. (2017) *Vnutrishno peremishcheni osoby: problemy politychnoi sotsializatsii v Halychyni*. (Internally Displaced Persons: Problems of Political Socialization in Galicia) *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy*. Vyp.1 (87). S. 199–216. [in Ukrainian]
3. Kerivni pryntsypy Orhanizatsii Obiednanykh Natsii shchodo vnutrishnoho peremishchennia. (United Nations Guiding Principles on Internal Displacement) URL: <http://www.unhcr.org/protection/idps/43ce1cff2/guiding-principles-internal-displacement.html> (data zvernennia: 12.11.2019). [in Ukrainian]
4. Malynovska, O. A. *Mihratsiina kryza v Yevropi: poshuky shliakhiv rozviazannia ta naslidky dlia Ukrainy*. (Migration crisis in Europe: search for solutions and consequences for Ukraine) URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migrasia-c1f03.pdf> (data zvernennia 12.11.2019). [in Ukrainian]
5. *Mizhnarodna terminolohiia u sferi mihratsii: ukrainsko-anhliiskyi tlumachnyi slovnyk*. (International Migration Terminology: Ukrainian-English Interpretation Dictionary) URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_migration_glossary_color_block_press.pdf (data zvernennia: 12.11.2019). [in Ukrainian]
6. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib: Zakon Ukrainy vid 20 zhovtnia 2014 r. (On Ensuring of Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons: Law of Ukraine), № 1706-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (data zvernennia: 12.11.2019). [in Ukrainian]
7. Udovika, L. H. Fesenko, O. A. (2014) *Pytannia normatyvnoho zakriplennia ta harantuvannia prav vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini* (Issues of regulatory securing and guaranteeing the rights of internally displaced persons in Ukraine). *Práva a slobody človeka a občana: mechanizmus ich implementácie a ochrany rôznych oblastiach práva* (19–20 septembra 2014 r.). Bratislava : Paneurópska vysoká škola : Fakulta práva. S. 112–115. [in Ukrainian]
8. Fesenko, O. A. (2016) *Administratyvno-pravovy status vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini* (Administrative legal status of internally displaced persons in Ukraine): dys. ... k-ta yur. nauk: 12.00.07 / Klasychnyi pryvatnyi universytet. Zaporizhzhia. 256 s. [in Ukrainian]
9. Cohen, R., Deng, F. M. (1998) *Masses in Flight: The Global Crisis of Internal Displacement*. Washington: The Brookings Institution. 436 p.
10. Convention and protocol relating of the status refugees. URL: <https://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b66c2aa10.pdf> (date of reference: 21.11.2018).

11. Jaffe, A. J. (1962) Notes on the Population Theory of Eugene M. Kulischer. The Milbank Memorial Fund Quarterly. Vol. 40. № 2. P. 187-206.
12. Kälin, W. (1995) Internally displaced persons: Note by the Secretary-General. UN. Doc A/50/558. 20 October 1995. 33 p.

Bychai Ruslan. The concept of internally displaced persons as an element of the hybrid war

The concept of “internally displaced person” is being explored. The genesis of this concept is traced in official documents of international organizations and national legislation of Ukraine. The differences between categories of “internally displaced persons”, “migrant”, “refugee”, “displaced person” are considered.

Key words: internally displaced persons, migrant, refugee, displaced person.